

Renata Stanek-Kozłowska

Miejsce czytelnictwa w systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (34-35), 163-177

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Miejsce czytelnictwa w systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli

Zaniechanie lektury dobrych książek
zarazem osłabia zmysł widzenia
i umacnia najzgubniejszą z naszych skłonności –
przekonanie, że nie istnieje nic prócz tu i teraz.

(Allan Bloom)

Współczesny system edukacyjny jest organizmem wielofunkcyjnym i służy realizacji wielu celów, wśród których istotną staje się konieczność sprostanienia szansom i wyzwaniom przyszłości. Zawód nauczycielski charakteryzuje twórcza postawa wobec zmian, wysoki stopień powinności, samodzielności i świadomości doskonalenia siebie oraz wychowanka.

Z wielu badań wynika, że bardzo ważną funkcję w realizacji procesu doskonalenia zawodowego pełni czytelnictwo. Czynnikiem sprzyjającym jego rozwojowi jest m.in. osobowość dyrektora szkoły otwartego na przepływ informacji naukowej i wykorzystującego w tym względzie walory biblioteki. Włodzimierz Goriszowski i Piotr Kowolik twierdzą, że: *Doceniając znaczenie szkolnego ośrodka informacyjnego, naukowego, za jaki uznaje się bibliotekę szkolną, dyrektor powinien pobudzać nauczycieli do instrumentalnego traktowania źródeł informacji i wykorzystanie ich w praktyce zawodowej. Należy dążyć do tego, by biblioteka pełniła wiodącą rolę jako główny warsztat pracy samokształceniowej uczniów i nauczycieli*¹.

Czytanie przez nauczycieli literatury fachowej (pedagogicznej, psychologicznej, metodycznej) może mieć istotny wpływ na efekt działań pedagogicznych. Doksztalcający się nauczyciele starają się często wykorzystać zdobyte w ten sposób informacje w praktycznym działaniu. Literatura pedagogiczna pobudza ich twórczy niepokój i stwarza chęć doskonalenia własnej pracy, podsuwając wzorce różnych rozwiązań w pracy szkoły, przedszkola.

¹ W. Goriszowski, P. Kowolik: *Nadzór pedagogiczny i kadra kierownicza a kierowany proces czytelnictwa nauczycieli*, „Nowa Szkoła” 1990, nr 8, s. 393.

Jak więc wygląda aktywność czytelnicza nauczycieli?

Ewa Murowska stwierdza, że książka nabrała dziś cech komercyjnych i stała się elementem kultury masowej². Cieszy jednak fakt, że to ciągle książki i czasopisma są podstawową metodą samokształcenia. Na to na pewno wpływ ma dostępność i cena (najtańsza i efektywna forma samokształcenia).

Ze względu na funkcje zawodowe prace samokształceniowe, w tym czytelnictwo, nabierają szczególnego znaczenia. Na podstawie badań sondażowych, przeprowadzonych w 2002 r. wśród stu czynnych zawodowo nauczycieli na terenie województwa dolnośląskiego i pomorskiego, autorka wspomnianego artykułu stwierdza, że jeśli chodzi o preferowane metody samokształcenia, to najbardziej popularną okazało się czytelnictwo (28%), drugie miejsce zajęły warsztaty metodyczne (24%). W następnej kolejności znalazły się kursy doskonalące i zespoły samokształceniowe (po 10%)³.

Autorka badań zwraca uwagę, że wśród preferowanych lektur największą popularność osiąga literatura metodyczna (20%), co jest odzwierciedleniem potrzeb nauczycieli, którzy poszukują gotowych rozwiązań, scenariuszy zajęć i praktycznych rad związanych z napotkanymi trudnościami. Drugie miejsce zajęła literatura piękna (17%), a trzecie biuletyny (10%). Literaturę pedagogiczną wymieniło 13% ankietowanych, a popularnonaukową 8%.

Jeśli chodzi o aktywność czytelniczą, zdecydowana większość respondentów oceniła ją na poziomie średnim (58%), natomiast 30% jako wysoką. Tylko 12% ankietowanych oceniło aktywność czytelniczą jako niską.

Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że czytelnictwo jako preferowany model samokształcenia można uznać za ledwie zadowalający⁴.

Józef Szocki w artykule *O czytelnictwie nauczycieli*⁵ zwraca uwagę na traktowanie literatury jako źródła wiedzy w samokształceniu, pomocy metodycznej w pracy pedagogicznej, dostarczające też przeżyć estetycznych. Podkreśla, że lekturę jako źródło wiedzy w samokształceniu cenią poloniści, w mniejszym stopniu nauczyciele nauczania zintegrowanego i innych przedmiotów. Nauczyciele nauczania zintegrowanego cenią lekturę jako pomoc w pracy pedagogicznej, zaś poloniści jako źródło przeżyć estetycznych.

W niewielkim za to stopniu czytelnictwo książek stanowi dla pedagogów formę rozrywki i okazji do konfrontacji problemów w niej zawartych z ich własnymi – dodaje J. Szocki⁶.

Jeśli chodzi o aktywność czytelniczą nauczycieli to badania na dużej grupie nauczycieli (850 osób) wszystkich typów szkół podstawowych

² E. Murowska: *Czytam, więc jestem... nauczycielem – miejsce czytelnictwa w systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli*, Warszawa 2002, s. 78–85.

³ Tamże, s. 80.

⁴ Tamże, s. 85.

⁵ J. Szocki: *O czytelnictwie nauczycieli*, „Oświata Dorosłych” 1986, nr 9.

⁶ Tamże, s. 545–546.

(wyróżnionych ze względu na rodzaj upośledzeń ucznia), przeprowadziła Halina Owoc-Remiszewska⁷. Czytelnicstwo książek, miesięczników, tygodników i dzienników znacznie różnicuje badaną zbiorowość. Ogółem 75,8% badanej populacji włącza książkę w zakres swoich kulturalnych przeżyć i doświadczeń, a zatem 24,2% nauczycieli w ogóle nie kontaktuje się z książką (w badanym okresie 8 miesięcy). Wśród czytających najliczniejszą grupę (33,8%) stanowili kontaktujący się w ciągu półrocza z 3–4 tytułami. Na drugim miejscu znaleźli się respondenci (18,1%) reprezentujący bardzo niski poziom czytania książek (1 – 2 tytuły w ciągu półrocza). Najmniej (7,8%) jest osób, których poziom czytelnictwa został określony jako wysoki. Niewiele więcej (16,1%) badanych reprezentuje sobą raczej wysoki poziom czytelnictwa – 5, 6 książek w ciągu półrocza.

Podobne wyniki osiągnął A. Wędrychowicz, który badał nauczycieli szkół podstawowych miasta Łodzi.

Wśród czynników różnicujących kontakt z książką najistotniejszym jest wykształcenie. W miarę jego wzrostu maleje liczba osób niekontaktujących się z książką, a także maleje liczba osób o bardzo niskim poziomie aktywności czytelniczej. Jeśli chodzi o czytanie prasy, to wśród nauczycieli z wykształceniem wyższym magisterskim czytanie miesięczników obejmuje 70,6% badanych. Powszechność czytania miesięczników różnicowana jest również zmienną płci, przy czym kobiety zyskują tu przewagę nad mężczyznami (82,2% czytających kobiet wobec 60,7% czytających mężczyzn). Podobnie jak w przypadku książek i miesięczników, częstość kontaktu zależna jest od poziomu wykształcenia, tzn. im wyższy poziom wykształcenia, tym wyższy poziom aktywności czytelniczej.

Również według Mariana Rataja, który przebadał ponad 2000 nauczycieli – respondenci o wykształceniu wyższym i kobiety częściej niż mężczyźni, nauczyciele o wykształceniu niższym czytają więcej czasopism.

Natomiast lektura prasy codziennej – dowodzi autorka badań – jest najszerzej rozpowszechnionym środkiem przekazu kultury słowa drukowanego, wszak dzienniki czyta 94,3% badanych nauczycieli⁸.

Halina Owoc-Remiszewska nie dochodzi jednak do zbyt optymistycznych wniosków, gdyż udowadnia, że badani respondenci (82%) grupują się wokół niskich poziomów aktywności czytelniczej, ale jednak częściej wokół poziomu niskiego (48,2%) niż bardzo wysokiego (33,8%). Poziom raczej wysoki reprezentuje zaledwie 13,5%⁹.

Ciekawe badanie na ten temat przeprowadził Piotr Kowolik w 1995 r. na grupie 600 nauczycieli nauczania zintegrowanego z województw: bielskiego, częstochowskiego, katowickiego, kieleckiego, opolskiego i piotrkowskiego¹⁰. Aby ustalić miejsce literatury pedagogicznej w całokształcie

⁷ H. Owoc-Remiszewska: *Aktywność czytelnicza nauczycieli*, „Nauczyciel i Wychowanie” 1987, nr 1–2, s. 39–51.

⁸ Tamże, s. 44.

⁹ Tamże, s. 46.

¹⁰ P. Kowolik: *Co i ile czytają nauczyciele klas I–III*, „Poradnik Bibliotekarza” 1995, nr 5, s. 17–19.

czytelnictwa nauczycieli, postawiono pytanie: „Jakie książki Pan(i) najczęściej czyta?”. Otrzymano następujące wyniki:

- 60% – literatura pedagogiczna;
- 53,4% – literatura piękna;
- 32,3% – literatura popularnonaukowa i naukowa.

Największą poczytnością cieszy się więc, jak w wielu jeszcze przeprowadzonych badaniach, literatura pedagogiczna. Zdecydowanie bardziej wszechstronne ukierunkowanie zainteresowań wykazują mężczyźni (dodając do kręgu zainteresowań literaturę polityczno-społeczną – 31,6%).

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że proces studiowania, podnoszenia kwalifikacji wpływa stymulująco na wzrost zainteresowań literaturą pedagogiczną. Przeciętna liczba przeczytanych książek pedagogicznych wynosiła 3,6 w roku. Najpoczytniejszymi pozycjami są:

- Cz. Kupisiewicz: *Niepowodzenia pedagogiczne*;
- Cz. Kupisiewicz: *Podstawy dydaktyki ogólnej*;
- R. Więckowski: *Elementy systemu nauczania początkowego*;
- T. Wróbel: *Współczesne tendencje w nauczaniu początkowym*;
- J. Galant: *Praca wychowawcza w klasach I – III*;
- M. Lelonek, T. Wróbel: *Praca nauczycieli i ucznia w klasach 1–3*;
- W. Hammerling: *Zabawy w nauczaniu początkowym*;
- H. Moroz: *Zabawy i gry dydaktyczne*;
- J. Półturzycki: *Lekcja w szkole współczesnej*.

Zebrany materiał wykazał prymat czytelnictwa prasy nad czytelnictwem książek. Nie czyta prasy w ogóle 15,6% badanych. Najczęściej czytany treściami z dziedziny edukacji są:

- literatura z zakresu dydaktyki;
- opracowania metodyczne, nowatorstwo pedagogiczne;
- przyczyny trudności i niepowodzenia w nauczaniu matematyki;
- współpraca szkoły z rodziną;
- gry i zabawy dydaktyczne.

Nietrudno odpowiedzieć na pytanie, dlaczego nauczyciele sięgają po te treści. Czytane treści są pomocne w pracy zawodowej, pozwalają łączyć teorię z praktyką, usprawniają proces dydaktyczno-wychowawczy, umożliwiają zdobycie lub rozszerzenie wiedzy.

Nauczyciele klas I – III postulują m.in., aby było więcej książek służących wyjaśnieniu procesów, jakie zachodzą w szkole, więcej materiałów o charakterze praktycznym (konspekty, sprawdziany, testy), chcieliby też łączenia uzasadnień teoretycznych z częścią metodyczną, przy systematycznym, zwięzłym, prostym i dostępnym sposobie ich przedstawiania¹¹.

Podsumowując przeprowadzone w różnych miejscach oraz czasie badania, można stwierdzić, że książka i czasopismo pedagogiczne stanowią dla nauczyciela przede wszystkim źródło rozbudzania zainteresowań

¹¹ Tamże, s. 19.

pedagogicznych, a ponadto mają istotny wpływ na kształtowanie postawy nauczyciela, jego krytyczne i twórcze myślenie. Są więc podstawą samokształcenia. Ponadto książka i czasopismo pedagogiczne pomagają w rozwiązywaniu problemów zawodowych i chociaż są wykorzystywane jeszcze w zbyt małym zakresie, mają wyraźnie pozytywny wpływ na pracę nauczyciela, głównie w okresie doskonalenia praktyki pedagogicznej.

Odpowiedź na pytanie, czego nauczyciele szukają w czasopismach, przynosi artykuł Edmunda Stuckiego, który stwierdza, że największym powodzeniem cieszą się artykuły z teorii i praktyki pedagogicznej, publikowane na łamach „Życia Szkoły” oraz współczesne problemy oświaty i wychowania na łamach „Nowej Szkoły”¹². Druga grupa to artykuły omawiające przykłady konkretnych rozwiązań problemów metodycznych i sytuacji wychowawczych. Nauczyciele poszukują najczęściej twórczych inspiracji i rozwiązań własnych problemów pedagogicznych i wychowawczych.

Badanie wykazuje, że zainteresowania czytelnicze nauczycieli ulegają korzystnym przemianom, bowiem zwiększa się zainteresowanie literaturą popularnonaukową (48,9%) i naukową (40,9%). Najwięcej książek naukowych z zakresu poszczególnych przedmiotów nauczania czytają nauczyciele liceów ogólnokształcących i szkół zawodowych mający ukończone studia wyższe.

Józef Szocki zwraca uwagę, że najczęstszym miejscem zaopatrywania się w książki i czasopisma pedagogiczne jest biblioteka szkolna. Z biblioteki pedagogicznej i publicznej korzysta po około 1/3 badanych, część zaś (około 20%) korzysta także z innych bibliotek¹³.

Omawiając problem aktywności czytelniczej nauczycieli, należy zwrócić jeszcze uwagę na spostrzeżenie wynikające z przeprowadzonej przez Romana Dolatę analizy potrzeb zawodowych nauczycieli¹⁴. Najważniejszymi pytaniami, na które poszukiwano odpowiedzi, były:

- Jaki jest poziom i hierarchie potrzeb zawodowych nauczycieli?
- Jaki jest poziom poczucia wsparcia zawodowego ze strony różnych agend?
- Czy poczucie wsparcia zawodowego w analizowanych systemach jest różne?

Badaniem objęto 689 respondentów – nauczycieli z województwa dolnośląskiego i podlaskiego. W wyniku przeprowadzonych ankiet stwierdzono, że nauczyciele niezwykle rzadko wybierali odpowiedź: *Zdecydowanie potrzebuję pomocy w danym zakresie*. Na podstawie deklaracji nauczycieli ustalono hierarchię ich potrzeb.

W pierwszej dziesiątce znalazły się problemy wychowawcze, wśród nich agresywne zachowanie uczniów, narkotyki, używki. Wśród ocenianych

¹² E. Stucki: *Książka i czasopismo pedagogiczne w doskonaleniu pracy nauczyciela*, „Życie Szkoły” 1996, nr 1, s. 21–26.

¹³ J. Szocki: *Co i ile czytają nauczyciele*, „Nowa Szkoła” 1989, nr 9, s. 536.

¹⁴ R. Dolata: *Analiza potrzeb zawodowych nauczycieli*. Materiały wygłoszone podczas seminarium *System kształcenia ustawicznego nauczycieli – ocena i kierunki zmian*, Warszawa 2005, s. 25–33.

agend najbardziej pomocne okazały się te z najbliższego otoczenia, dyrektorzy oraz koleżanki i koledzy z tej samej szkoły. Wysoko oceniono też wsparcie ze strony literatury.

W pierwszej dziesiątce znajdują się 4 problemy wychowawcze, związane z systemem awansu zawodowego i 4 problemy dydaktyczne (m.in. praca z uczniem słabym, z uczniem zdolnym, egzaminy zewnętrzne). Podobnie jak w przypadku poprzednim, nauczyciele mogą liczyć na pomoc literatury fachowej. Ocena literatury fachowej dotyczącej zasad awansu zawodowego jest również wysoka.

W kontekście przeprowadzonych badań warto rozważyć problem skutków manifestowania przez dużą grupę nauczycieli postawy obronnej. Stanowi ona ważne zagrożenie dla skuteczności systemu wsparcia zawodowego. Obronna postawa charakteryzująca badanych respondentów może być ważną barierą uczestnictwa i owocnego korzystania z systemu wsparcia rozwoju zawodowego.

Na uznanie zasługuje wysoka pozycja literatury fachowej, do której sięgają nauczyciele, poszukując wsparcia w rozwiązywaniu problemów.

Jadwiga Andrzejewska w „Poradniku Bibliotekarza” opublikowała pracę dotyczącą roli, jaką odgrywają biblioteki pedagogiczne w procesie kształcenia i doskonalenia nauczycieli¹⁵.

Czytelnictwo nauczycieli w zakresie literatury fachowej (pedagogicznej, psychologicznej, metodycznej) jest problemem, który może mieć istotny wpływ na efekt działań pedagogicznych. Doksztalcający się nauczyciele starają się często wykorzystać zdobyte w ten sposób informacje w praktycznym działaniu. Literatura pedagogiczna pobudza ich twórczy niepokój i stwarza chęć doskonalenia własnej pracy, podsuwając wzorce różnych rozwiązań w pracy szkoły, przedszkola.

Zarówno dotychczasowe dość skąpe badania, jak i analizy pracy szkół, przedszkoli potwierdziły słuszność tezy, iż nauczyciele osiągający bardzo dobre i dobre rezultaty w pracy dydaktyczno-wychowawczej to osoby stale korzystające z literatury pedagogicznej i posiadające już nawyk sięgania po literaturę, wyniesiony wcześniej ze studiów. Po otrzymaniu dyplomu kontakt z bibliotekami i księgarniami staje się słabszy¹⁶.

W badaniach dotyczących czytelnictwa wśród nauczycieli uczestniczących w różnych formach doskonalenia organizowanych przez Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach przeprowadzonych w 2005 r. do analizy tego zjawiska wykorzystałam sondaż diagnostyczny, ankietę oraz informacje, które otrzymałam od dyrektorów Pedagogicznych Bibliotek Wojewódzkich w Katowicach, Bielsku-Białej i Częstochowie.

Niniejszy artykuł prezentuje wyniki tego badania. Na 150 rozdanych ankiet wypełnionych oddano 128 (85%).

¹⁵ J. Andrzejewska: *Biblioteki szkolne, publiczne i pedagogiczne w zreformowanym systemie edukacji*, „Poradnik Bibliotekarza” 1999, nr 1, s. 7.

¹⁶ P. Kowolik: *Czytelnictwo nauczycieli przedszkoli*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 2, s. 81.

Kwestionariusz ankiety zawierał 11 pytań zamkniętych (w większości wielokrotnego wyboru) i półzamkniętych. Pytanie 1 miało charakter merytoryczny, pozostałe pytania dostarczały odpowiedzi ukierunkowanych na zdobycie adekwatnych do celu badania informacji.

ANKIETA

„Miejsce czytelnictwa w systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli”

Celem badania jest określenie roli czytelnictwa w rozwoju zawodowym nauczycieli.

Uprzejmie prosimy o wypełnienie niniejszej ankiety.

Ankieta jest anonimowa. Wybrane odpowiedzi prosimy zaznaczyć kółkiem lub uzupełnić.

Pytania od 2 do 5 oraz od 9 do 11 są pytaniami wielokrotnego wyboru.

1. Ogólne informacje o wypełniającym ankietę:

Nauczyciel szkoły/placówki:	Staż pracy w zawodzie nauczyciela:	Nauczany przedmiot:
a) przedszkola	a) pierwszy rok
b) szkoły podstawowej	b) pow. 1 do 5 lat
c) gimnazjum	c) pow. 5 do 10 lat	Płeć:
d) ponadgimnazjalnej ogólnokształcącej	d) powyżej 10 lat	a) kobieta
e) ponadgimnazjalnej zawodowej		b) mężczyzna
f) doradca metodyczny		
g) inny.....		

2. Co dla Pani/Pana stanowi istotne źródło informacji?

- | | |
|--|-------------|
| a) czasopisma | d) radio |
| b) książki metodyczne | e) TV |
| c) książki psychologiczno-pedagogiczne | f) Internet |
| g) inne (jakie?) | |

3. Jak preferuje Pani/Pan metody samokształcenia?

- | | |
|-------------------------------------|----------------|
| a) czytelnictwo | d) konferencje |
| b) warsztaty metodyczne | e) konsultacje |
| c) kury kwalifikacyjne, doskonalące | f) WDN |
| g) inne (jakie?) | |

4. Jak często korzysta Pani/Pan z usług bibliotek?

- a) codziennie
- b) średnio raz w tygodniu
- c) średnio raz w miesiącu
- d) okazjonalnie
- e) inne (jak?)

5. Z jakich bibliotek korzysta Pani/Pan najczęściej?

- a) biblioteka pedagogiczna
- b) biblioteka wojewódzka
- c) biblioteka miejska
- d) biblioteka szkolna
- e) własny księgozbiór inne (jakie?)

6. Z ilu bibliotek Pani/Pan korzysta?

- a) z żadnej
- b) z jednej
- c) z dwóch
- d) z trzech (lub więcej)

7. Jaka jest przeciętnie liczba czytanych przez Panią/Pana książek w roku?

- a) 5
- b) 10
- c) 20
- d) 30
- e) więcej niż 30
- f) wcale nie czytam

8. Czy posiada Pani/Pan własny księgozbiór?

- a) tak
- b) nie

9. Jakie książki gromadzi Pan/Pani w swoim księgozbiorze?

- a) beletrystyka współczesna
- b) dzieła klasyczne
- c) encyklopedie, słowniki, leksykony
- d) literatura metodyczna
- e) literatura pedagogiczna
- f) lektury szkolne
- g) inne (jakie?)

10. Jakie są Pani/Pana motywy sięgania po książki?

- a) praca zawodowa
- b) reforma edukacji
- c) doskonalenie zawodowe (potrzeby związane z formami doskonalenia)
- d) własne potrzeby
- e) inne

11. Co dla Pani/Pana jest źródłem informacji o nowościach wydawniczych?

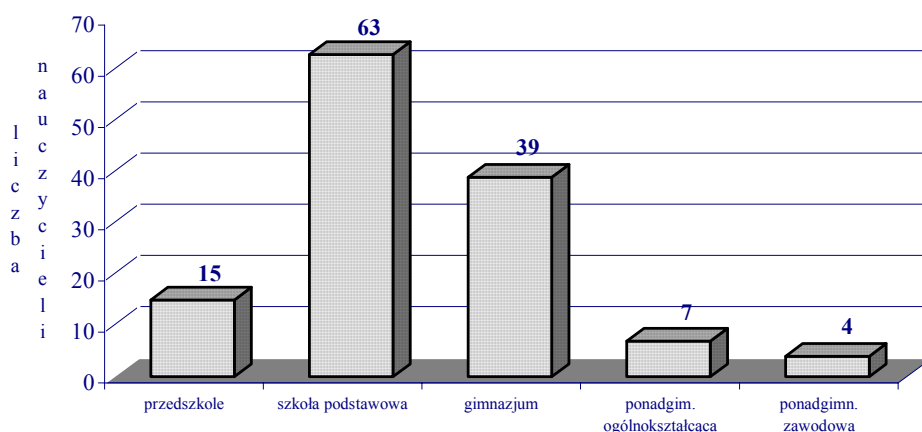
- a) biblioteki
- b) księgarnie
- c) informatory
- d) czasopisma
- e) koledzy/koleżanki

- f) Internet
- g) wydawnictwa
- h) giełdy książek
- i) formy doskonalenia (kursy, warsztaty, konferencje, itp.)
- j) inne (co?)

Dziękujemy za wypełnienie i zwrot ankiety

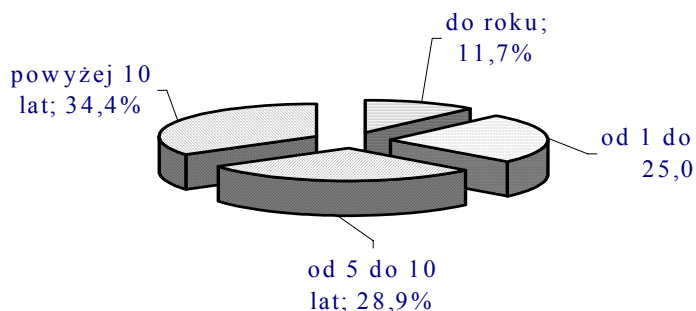
Wśród ogółu respondentów ponad połowa to nauczyciele szkół podstawowych. Liczbę nauczycieli objętych badaniem z poszczególnych typów szkół/placówek obrazuje wykres 1:

Wyk. 1. Badani nauczyciele według szkół



Wśród badanych największą grupę stanowili nauczyciele z dużym stażem pracy w zawodzie nauczycielskim (wykres 2):

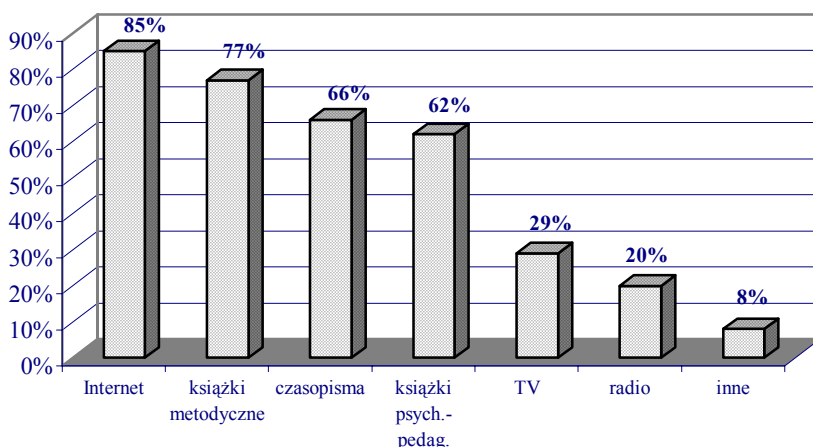
Wyk. 2. Staż pracy badanych nauczycieli w zawodzie



Najwięcej respondentów to nauczyciele kształcenia zintegrowanego i języka polskiego (po 14%), następnie po 7%: historii, wf i matematyki; 6% stanowili nauczyciele świetlicy.

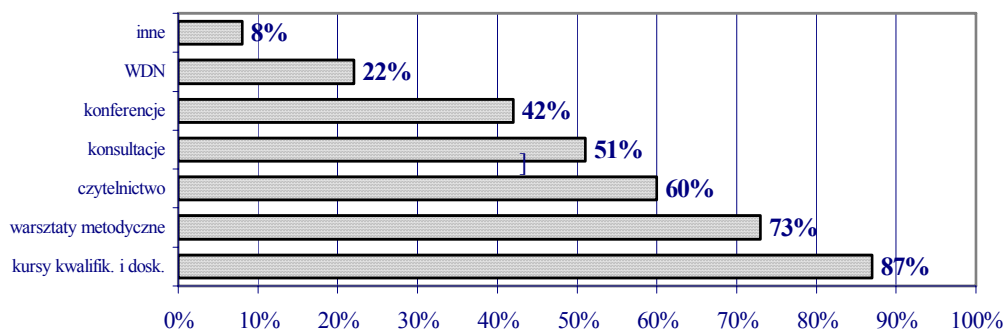
Najistotniejszym źródłem informacji w ocenie respondentów (aż dla 85%) zdecydowanie jest Internet, następnie książki oraz czasopisma (wykres 3).

Wyk. 3. Istotne źródła informacji



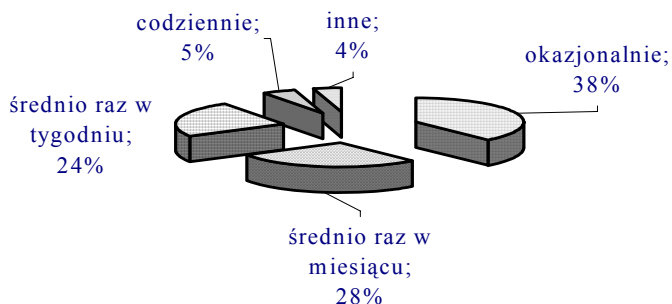
Do najpopularniejszych metod samokształcenia w ocenie ankietowanych należą kursy oraz warsztaty; dopiero jako trzecie respondenci wymieniali czytelnictwo (wykres 4).

Wyk. 4. Preferowane metody samokształcenia

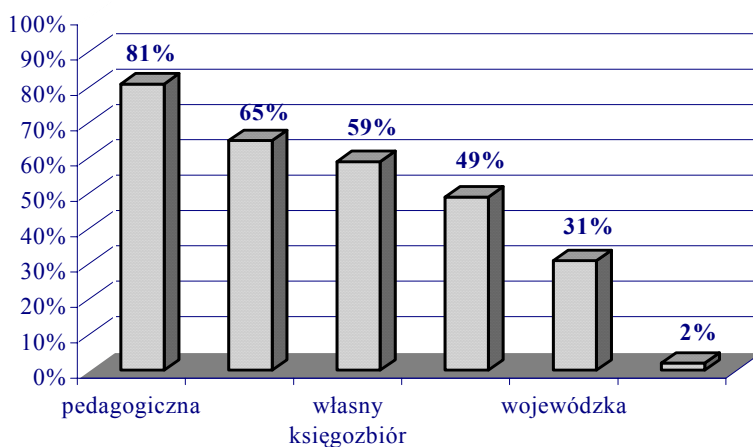


Wśród odpowiedzi: „inne” prawie wszyscy wskazywali na Klub Twórczego Nauczyciela jako cenną metodę samokształcenia; jedna osoba podała studia podyplomowe.

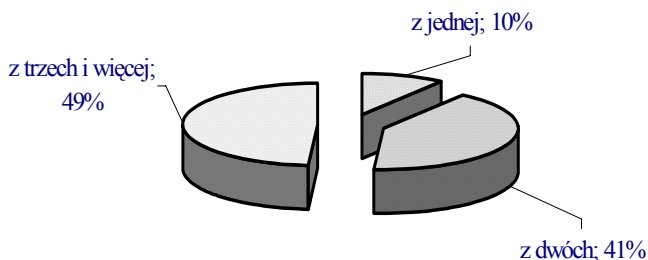
W pytaniu o średnią częstotliwość korzystania z bibliotek najczęściej nauczycieli wybrało kategorię: „okazjonalnie”. Inne odpowiedzi to: „kilka razy w tygodniu” lub „kilka razy w miesiącu” (wykres 5).

Wyk. 5. Częstotliwość korzystania z biblioteki

Nauczyciele korzystają przede wszystkim z bibliotek pedagogicznych oraz szkolnych, a także z własnych biblioteczek domowych. W kategorii „inne” uwzględniano biblioteki specjalistyczne oraz uczelniane (wykres 6).

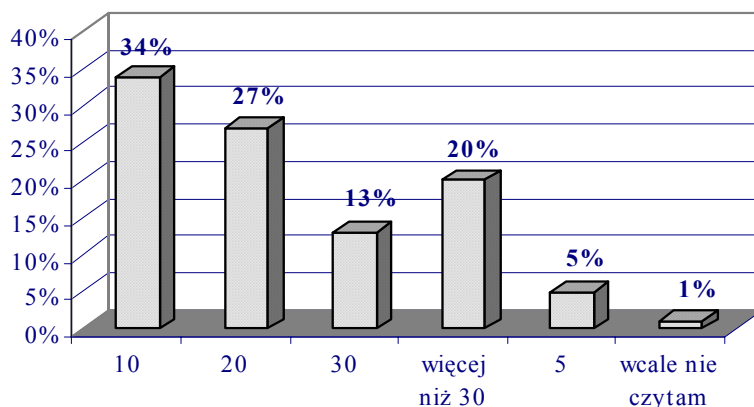
Wyk. 6. Typy bibliotek, z których korzystają nauczyciele

Wśród respondentów nie było osoby, która nie korzystałaby z biblioteki. Duża grupa nauczycieli (90%) korzysta co najmniej z dwóch (wykres 7).

Wyk. 7. Liczba bibliotek, z których korzystają nauczyciele

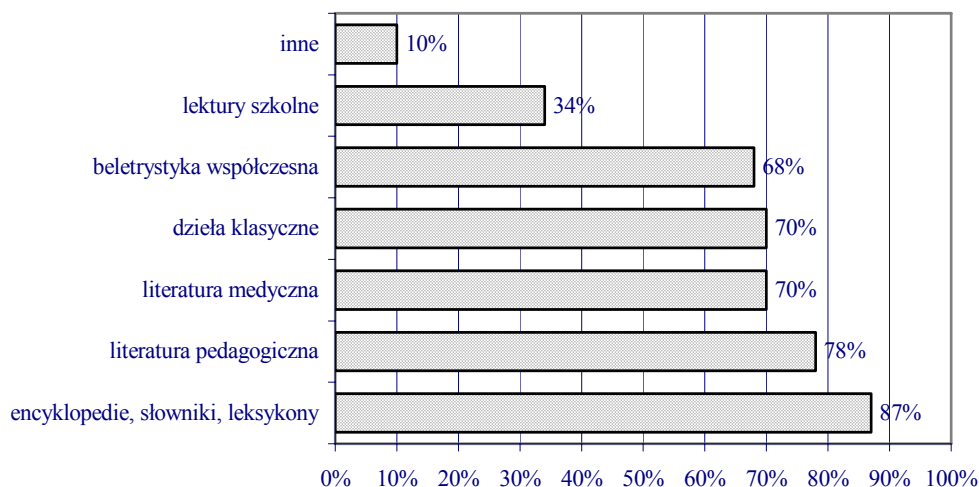
Poziom czytelnictwa książek wśród nauczycieli mierzony liczbą książek czytanych średnio w roku przedstawia wykres 8:

Wyk. 8. Średnia liczba czytanych książek (w roku)



Z badań wynika, że aż 96 % respondentów posiada własny księgozbiór. Wśród książek, jakie gromadzą nauczyciele w swoich biblioteczkach, zdecydowanie przeważają encyklopedie, słowniki, leksykony oraz literatura pedagogiczna (wykres 9).

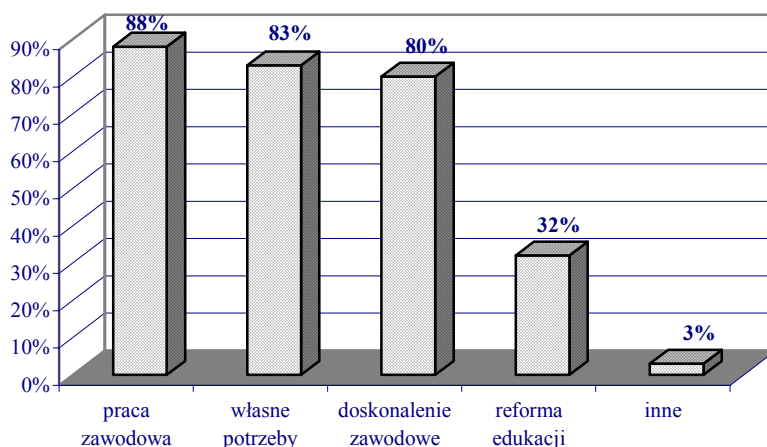
Wyk. 9. Typy gromadzonych książek we własnym księgozborze



Do głównych motywów sięgania po książki zdecydowanie należą: praca zawodowa, doskonalenie zawodowe (potrzeby związane z formami doskonalenia) i własne potrzeby intelektualne.

Szczegółowo obrazuje to wykres 10:

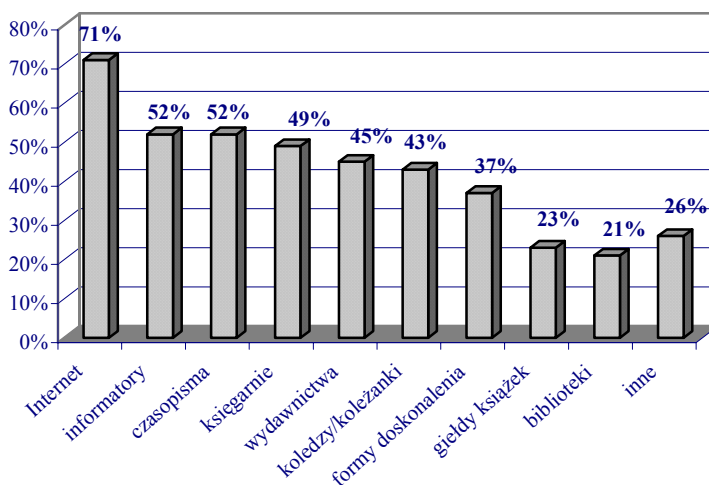
Wyk. 10. Motywy sięgania po książki



Wśród „innych” respondenci wymieniali: zainteresowania, rozrywkę i odpoczynek.

Ostatnie pytanie ankiety dostarczyło informacji na temat źródeł informacji o nowościach wydawniczych. Odpowiadając na nie, 71% osób wymieniło Internet. Na dalszych miejscach znalazły się informatory wydawców, czasopisma i księgarnie (wykres 11).

Wyk. 11. Źródła informacji o nowościach wydawniczych



Fakt, że do preferowanych metod samokształcenia należą w pierwszej kolejności kursy kwalifikacyjne i doskonalące oraz warsztaty metodyczne, świadczy o wysokiej ocenie oferowanych przez Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach form doskonalenia.

Czytelnictwo zajęło trzecie miejsce wśród metod samokształcenia. Okazuje się zatem, że jest to istotny element tego procesu, należy więc zwrócić

uwagę na zakup wartościowych pozycji do bibliotek, uzupełniać systematycznie ich księgozbiory o najnowsze pozycje i poszukiwane wznowienia.

Przez aktywność czytelniczą najczęściej rozumie się częstotliwość kontaktu czytelnika z piśmiennictwem. Z ankiety wynika, że 5% ankietowanych czyta średnio w roku 5 książek, 34% czyta 10, a 20% więcej niż 30 książek. Okazało się również, że 1% ogółu badanych wcale nie czyta.

Z obserwacji bibliotekarzy wynika, że nauczyciele wypożyczają więcej książek niż inne grupy zawodowe, ale nie każda pozycja jest przez nich czytana w całości. Czytają głównie nauczyciele studiujący, uczestniczący w kursach kwalifikacyjnych (pisanie prac dyplomowych, przygotowanie się do egzaminów).

Głównymi motywami sięgania po książki są więc praca zawodowa i doskonalenie zawodowe. Jednocześnie cieszy fakt, że aż 83% sięga po książki z własnej potrzeby.

Badania nie potwierdziły natomiast prymatu czasopism nad książkami. Być może wysoki wskaźnik częstotliwości korzystania z Internetu (odpowiedzi na pyt. 2 i 11) wpłynął na zmniejszenie popularności czasopism.

Na podstawie informacji uzyskanych z Pedagogicznych Bibliotek Wojewódzkich można stwierdzić, że nauczycieli najczęściej interesują czasopiśma:

- specjalistyczno-pedagogiczne (o zawężonym zakresie treści, adresowane do niektórych grup nauczycieli, w zdecydowanej większości wybierane przez nauczycieli przedszkoli i nauczania zintegrowanego);
- przedmiotowo-metodyczne (adresowane do nauczycieli poszczególnych przedmiotów szkolnych, poruszające kwestie dydaktyczne);
- ogólnopedagogiczne (o szerokim zakresie treści, obejmujące problemy teoretyczne i praktyczne).

Na uwagę zasługuje fakt, że wszyscy nauczyciele mają własne księgozbiory, w których gromadzą przede wszystkim encyklopedie, słowniki, leksykony, literaturę pedagogiczną, dzieła klasyczne, literaturę metodyczną i beletrystykę współczesną. Jestem przekonana, że przy dużej dostępności książek w ciekawych i pięknych wydaniach zła sytuacja finansowa nauczycieli jest barierą w ich powiększaniu.

Tymczasem wiadomo, że tylko duże odczytanie nauczycieli pozwala im ulepszać warsztat pracy dydaktycznej, trafniej dobierać metody nauczania, umożliwić prowadzenie zajęć w sposób nowatorski i innowacyjny.

Bibliografia

- Andrzejewska J.: *Biblioteki szkolne, publiczne i pedagogiczne w zreformowanym systemie edukacji*. „Poradnik Bibliotekarza” nr 1, 1999.
- Biała Księga Komisji Europejskiej. Nauczanie i uczenie się – na drodze uczącego się społeczeństwa*. Warszawa 1997.

- Braun J.: *Media lokalne i regionalne wobec procesów koncentracji rynku. Media lokalne w świecie wolności i ograniczeń*. Red. J. Borkowski, A. Woźny. Wrocław 2003.
- Brzozowska Z.: *Z problematyki potrzeb czytelniczych*. „Przegląd Biblioteczny” nr 2, 1978.
- Dembowski M.: *Dokumentacja i informacja naukowa*. Warszawa 1965.
- Dolata R.: *Analiza potrzeb zawodowych nauczycieli*. Materiały wygłoszone podczas seminarium *System kształcenia ustawicznego nauczycieli – ocena i kierunki zmian*. Warszawa 2005.
- Drzewiecki M.: *Bibliotekarstwo szkolne i pedagogiczne w Polsce w procesie dydaktycznym*. Warszawa 1990.
- Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*. Red. T. Pilch. Warszawa 2003.
- Goriszowski W., Kowolik P.: *Nadzór pedagogiczny i kadra kierownicza a kierowany proces czytelnictwa nauczycieli*. „Nowa Szkoła” nr 8, 1990.
- Kowolik P.: *Co i ile czytają nauczyciele klas I–III*. „Poradnik Bibliotekarza” nr 5, 1995.
- Kowolik P.: *Czytelnictwo nauczycieli przedszkoli*. „Wychowanie w Przedszkolu” nr 2, 1997.
- Miszczuk R.: *Biblioteki pedagogiczne u progu reform... i co dalej?* „Poradnik Bibliotekarza” nr 1, 2000.
- Murowska E.: *Czytam, więc jestem... nauczycielem – miejsce czytelnictwa w systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli*. Warszawa 2002.
- Owoc-Remiszewska H.: *Aktywność czytelnicza nauczycieli*. „Nauczyciel i Wychowanie” nr 1–2, 1987.
- Półturzycki J.: *Dydaktyka dorosłych*. Warszawa 1991.
- Stucki E.: *Książka i czasopismo pedagogiczne w doskonaleniu pracy nauczyciela*. „Życie Szkoły” nr 1, 1996.
- Szocki J.: *Co i ile czytają nauczyciele*. „Nowa Szkoła” nr 9, 1989.
- Szocki J.: *Kultura czytelnicza nauczycieli*. „Bibliotekarz” nr 12, 1988.
- Szocki J.: *O czytelnictwie nauczycieli*. „Oświata Dorosłych” nr 9, 1986.
- Wojciechowski J.: *Czytelnictwo*. Kraków 2000.
- Wprowadzenie do dydaktyki dorosłych*. Red. T. Wujek. Warszawa 1992.

Summary

The Author defined the following notions that appear on the pages of the study. The information from studies refers to reading interests in the initial grades in the voivodship of Silesia.